

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/341781066>

Stratejik Çevresel Değerlendirme

Article · March 1999

CITATIONS
0

READS
10

1 author:



Şükran Şahin
Ankara University

76 PUBLICATIONS 212 CITATIONS

SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:



1) MED-CAMPUS 349 No'lu proje (European Masters Degree Course on Environmental Management): Bu projede Türkiye Yöneticisi Yardımcılığı ve AB-54 (Basic Elements of Environmental Management) ve AB-57 (Advanced Elements of Environmental Management) Modüllerinde eğitimlik yapılmıştır. 2) EU TEMPUS S-JEP 7206 No'lu proje (European Masters Degree in EcoIntegrated Mechanical Engineering). Bu projede Polonya-Gdansk ve Szczecin Teknik Üniversitesi'lerinde, GS-04-"Environmental Management for Mechanical Engineers" modülünde "Çevresel Etki Değerlendirmesi" konusunda eğitimlik yapılmıştır. [View project](#)



Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Bütününe İlişkin Tarihi Alan Planlarının Hazırlanması ve Alan Yönetim Planının Hazırlanması [View project](#)

İNCELEME

STRATEJİK ÇEVRESEL DEĞERLENDİRME

Dr. Şükran ŞAHİN

A. Ü. Ziraat Fakültesi
Peyzaj Mimarlığı Bölümü

GİRİŞ

SÇD ÇED'in politikalar, planlar ve programlar düzeyinde uygulanmasıdır. Daha spesifik olarak, SÇD, politika, plan ya da program ve bunların alternatiflerinin olası çevresel etkilerinin değerlendirildiği, bu değerlendirme sonuçlarının yazılı raporunun hazırlandığı ve nedenleri halka açıklanarak üretilecek kararlarda kullanıldığı, sistematik ve kapsamlı olarak yapılmış bir süreç olarak tanımlanabilir (Lee and Walsh 1992, Therivel et al 1994).

Bütüncül (ya da Entegre) Çevre Yönetimi (BÇY) süreci pratikte kabul görmüş iyi bir yaklaşımdır. BÇY, koruma ve gelişim arasında istenen dengeyi başarabilmek için kalkınma / gelişim sürecinin tüm aşamalarına çevresel konuların bütünleştirilmesini güvence altına almak amacıyla, uygulamada kullanılacak yöntem ve kuralları belirleyen bir yaklaşımdır. SÇD ise BÇY ilkelerini, amaçlanan politikalar, planlar ve programlarla bütünleşmesini sağlamada iyi bir araçtır. Bu bağlamda SÇD'nin amacı aşağıdaki gibi özetlenebilir (CSIR 1996) :

- Çevresel konuların politikalar, planlar ve programlarda ele alınmasını güvence altına almak ;
- Kümülatif ve projenin beraberinde getireceği diğer etkilerin değerlendirilmesini sağlamak;
- Sürdürülebilir kalkınmayı hedeflemek.

Proje düzeyindeki ÇED, gelişimin çevre üzerindeki etkileri üzerinde odaklaşırken, SÇD çevrenin gelişim olanakları üzerine etkisine bakmaktadır (Şekil 1)?

ÇED çalışmaları ilk defa 1970 yılında ortaya çıktıktan günümüze kadar birçok değişikliğe ve düzenlemelere uğramıştır (Çizelge 1). Bütün değişikliklerin amacı karar verme süreci için bir araç olarak ÇED'in etkinliğini geliştirmek olmuştur (CSIR 1996).

Çizelge 1. ÇED gelişiminin tarihsel özeti (CSIR 1996)

1970'ler	İlk ÇED
1980'ler	Kapsamlı ÇED için sosyal ve ekonomik etki değerlendirmesi
1990'lar	Proje yaşam sürecinin bütün aşamalarında şeffaflık, eş güdüm ve bilgi paylaşımı ile karar üretmeyi destekleyen Bütüncül Çevre Yönetimi (BÇY)
Bugün	Politikalar planlar ve programlarda çevresel konuları değerlendirmede etkin bir araç olarak SÇD

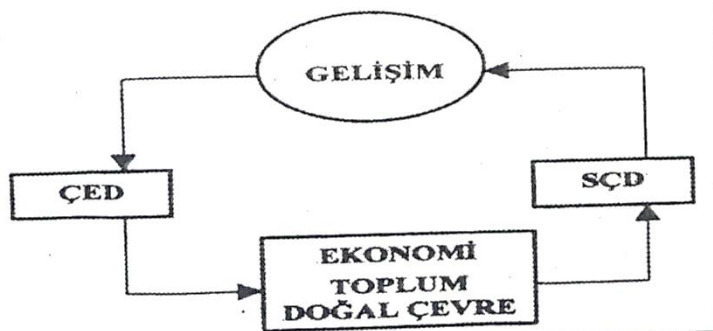
SÇD, çevresel konuların değerlendirilmesine olanak veren yöntemlerin en son geliştirilmiş halidir. Avrupa Birliği'ne üye birçok ülke, Birliğin ÇED yönetmeliğini belirli politikalar, planlar ve programlara uyarlamışlardır. Gelişmiş diğer ülkelerde de benzer uygulamalar bulunmaktadır. Ancak SÇD için kapsamlı bir çerçeve henüz net olarak belirlenmemiştir.

PROJE DÜZEYİNDEKİ ÇED'İN KUSURLARI

Proje düzeyinde ÇED bazı temel sınırlamalara (bazı durumlarda zarar verici) sahiptir. Proje düzeyindeki ÇED çalışmalarının avantaj ve dezavantajları

dünyadaki mevcut literatürde yeterince iyi şekilde açıklanmıştır. Aşağıda bunlardan önemli olanları açıklanmıştır (CSIR 1996 ve Therivel et al 1994) :

Şekil 1. Proje düzeyindeki ÇED'in gelişimin çevre üzerindeki etkileri üzerinde odaklaşması, SÇD'nin ise, çevrenin gelişim olanakları üzerine etkisinde odaklaşması (CSIR 1996)



ÇED, proje yaşam döngüsü ile zayıf ilişkilendirilmiş bağımsız bir süreç olarak işlenmektedir.

Özellikle ikincil gelişimlerin oluşabileceği büyük projelerde kümülatif ve sinerjik etkilerin saptanmasında başarısızdır.

Planlamaya ya da karar verme sürecine halkın etkin katılımı için sınırlıdır. Oysa ÇED'in etkinliğinin sağlanmasında halkın katılımı çok önemlidir. Yerel halkın görüşlerini almak ve bu görüşleri gelişim önerisinde değerlendirmek ÇED sonuçlarının büyük bir olasılıkla etkinliğini iyileştirecektir. Ancak pahalı olabilir ve ÇED sürecinin uzamasına neden olabilir.

ÇED'de istenen bilgiler çoğunlukla sınırlı kalmaktadır. Özellikle alternatiflerin değerlendirilmesi çoğu zaman ya yeterince yerine getirilememekte ya da hiç yapılmamaktadır.

Bazı projeler için yeterli düzeyde bir ÇED uygulaması, bazı hükümet organları ya da bazı güçlü gruplar tarafından engellenmektedir. Örneğin Japonya'da enerji santralleri için zayıf nitelikte bir ÇED istenmektedir. Bunun nedeni ilgili bakanlığın, enerji üretimi konusunu ulusal önemde bir konu olarak değerlendirmesi ve engellenmemesi gerektiği konusundaki düşünceleridir.

Ayrıca bir ÇED'in tarafsızlığı ve başarısı ÇED çalışmasını yürüten birim tarafından da etkilenmektedir. Birçok ülkede ÇED'ler proje sahibi tarafından hazırlanmaktadır. Bir yerel otorite ya da bağımsız bir hükümet kuruluşu bu görevi gerçekleştirmektedir. Bu durumda proje sahibinin, çevresel etkilerin çok fazla olması dolayısıyla projenin uygulanmamasını öneren bir ÇED raporu hazırlaması kuşkusuz beklenemez.

ÇED raporu hazırlamanın maliyeti göz önünde bulduğunda, özellikle büyük projelerde projesahibi ÇED sırasında minimum düzeyde istenen çalışmaları ve maliyetinin proje harcamalarının % 0.000025 ile % 5 arasında değiştiğini göstermiştir. Büyük projeler için eksiksiz ve başarılı bir ÇED, minimum gereksinimlere göre hazırlanmış bir ÇED ile karşılaştırıldığında oldukça pahalı olabilir (Therivel et al 1994).

Son olarak, izleme ve değerlendirme ÇED'in amacı göz önünde bulundurulduğunda alternatiflerin karşılaştırılmasından sonraki en temel aşama iken çoğunlukla belirsizdir. Gerek ÇED ile belirlenen ve ölçülen etkiler ile ölçüm tekniklerinin yeterliliğinin zaman akışı içinde kontrol edilmesine dair yöntem ve teknikler henüz olgunlaşmamıştır.

Ayrıca, ÇED uygulamalarında aşağıdaki sorunlar bulunmaktadır :

- Sermaye sahiplerinin ÇED'i projelerinin onayında bir aşama olarak algılamaları ya da bazı özel grupların (sivil toplum örgütleri gibi) ÇED'i proje durdurmada bir araç olarak görmeleri gibi ÇED'in yanlış anlaşılması;

- ÇED yasal çatısının eksiklikleri;
- Temel yönetsel kurumların ÇED istemelerine karşılık hazırlama kılavuzlarının eksik oluşu.

Bu zayıflıkları gidermek için BÇY ilkelerinin karar üretmenin en erken kademelerinde, diğer bir deyişle politikalar, planlar ve programlar oluştururken uygulanması, zorunludur. Bu amaçla SÇD etkin bir araç olarak ortaya çıkmaktadır.

STRATEJİK ÇEVRESEL DEĞERLENDİRME (SÇD)

Tanım ve amaç

SÇD başlangıçta sadece, ÇED'in bireysel projeler düzeyinden karar verme sürecinin daha üst (stratejik) kademelerine (politikalar, planlar ve programlar) genişletilmesi olarak görülebilir. Bununla birlikte, SÇD sürdürülebilirlik kavramı ile çok yakından ilişkilidir ve belki de sürdürülebilirliğin değerlendirilmesinde en etkin yoldur.

Proje düzeyindeki ÇED'in kusurları SÇD'nin gelişimine ve uygulamalarına neden olmuştur. SÇD'nin uygulamadaki mantığını Sadler (1995) aşağıdaki gibi tanımlanmıştır :

- İhtiyaçlar, hedef belirleme ve alternatiflerin uygun politika, plan ve program düzeyinde ele alınmasını güvence altına almak;

- Özellikle ikincil gelişimlere neden olan büyük projelerin ve ÇED gereksinimi olmayan küçük gelişim projelerinin neden olabileceği kümülatif etkilerin değerlendirilmesini ve kapsamını iyileştirmek;

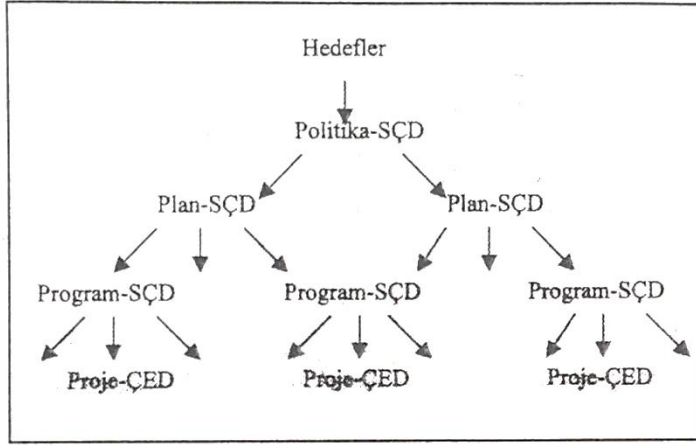
- Bireysel negatif etkileri en aza indirmekten çok, örneğin belirlenmiş çevresel kalitenin korunmasını üzerinde odaklanma gibi sürdürülebilirlik prensiplerinin ve kurallarının uygulanmasını kolaylaştırmak.

SÇD'nin amaçları yeni değildir ve çevre yönetiminde kullanılan mevcut araçların bir çoğu SÇD süreci içinde kullanılabilir.

Genel olarak, politikalar, planlar ve programlar "stratejik" olarak tanımlanmaktadır. Ancak bu terimler kuşkusuz aynı ifadeleri taşımazlar ve bu nedenle farklı formda çevresel değerlendirme gerektirirler. Politika genellikle bir eylem için istek ve uygulamadaki temel düşünceler olarak ifade edilebilir. Plan ise politikaların uygulanması için koordine edilmiş ve zamanlaması yapılmış hedefler serisidir. Tanımlanmış bir alandaki projeler serisi ise bir programı oluşturur. Bu kademeli yaklaşımda PPP'lerin (Politika, Program ve Planlar) kademeli olarak birbiri ile ilişkilmesi Şekil 2'de görülmektedir. Bir politika, planların belirlenmesi için bir çerçeve oluşturur. Planlarda programlar için bir çerçeve oluştururken programlara göre projeler geliştirilir (Glasson et al 1994).

İNCELEME

Şekil 2. SÇD ve ÇED'in kademeleri



PPP'ler olarak da kısaltılabilen bu politika, plan ve programlar sektörel (örneğin ulaşım, madencilik), mekansal (örneğin eğitim, araştırma - geliştirme, özelleştirme) olabilir (Glasson et al 1994).

Sektörel Çevresel değerlendirme SÇD'nin en yaygın biçimidir. Bu değerlendirmede, aynı sektör için geliştirilen önerilerin hepsinin ya da birçoğunun potansiyel çevresel ve sosyal etkilerinin incelendiği bir süreçtir. Sektörel Çevresel değerlendirmeler fizibilite öncesi, bir sektördeki bütün öneri projelerin çevresel açıdan sıralanması sağlar. Böylece proje seçimine (örneğin enerji sektöründe kömür, hidro, gaz ve nükleer enerji karşılaştırması ile; ulaşım sektöründe karayolu, tren yolu ve havayolu karşılaştırması ile) yardımcı olur (Goodland 1998).

Çizelge 2. SÇD ve ÇED4in karşılaştırılması (CSIR 1996'dan uyarlanmıştır.)

ÇED	SÇD
- Bir gelişim önerisiyle beraber ele alınır.	- Belirli bir gelişim önerisi öncesinde ele alınır ve olası tüm gelişim önerileri hakkında bilgi verir.
- Planlanan bir gelişimin çevre üzerindeki etkilerini değerlendirir.	- Kalkınma / Gelişme gereksinimleri ve olanakları üzerine çevrenin etkilerini inceler.
- Belirgin bir projeyi ele alır.	- Gelişim alanlarını, bölgeleri ya da sektörleri ele alır.
- Birincil etkileri tanımlamada başarılı olurken ikincil, kümülatif vd. etkilerin saptanmasında başarısızdır.	- Kümülatif ve sinerjik etkileri değerlendirir ve sürdürülebilir kalkınma konularını ele alır.
- Olumsuz etkilerin en aza indirilmesinde odaklaşır.	- Önceden belirlenmiş çevresel kaliteyi sağlama ve sürdürme üzerine odaklaşır.
- Dar bir perspektif içinde yüksek derecede detayla uğraşır.	- Bir görüş ve kapsamlı çerçeve oluşturabilmek için geniş perspektif ve düşük decede detayla uğraşır.

SÇD ile ÇED'in Karşılaştırma

McDonald ve brown'a (1995) göre; "ÇED hedeflenen aktivitenin uygulanmasını ve yer seçimini haklı çıkaracak nedenleri belirlemeden çok, aktiviteden kaynaklanan olumsuz etkileri en aza indirme üzerinde odaklanmaktadır. SÇD birçok açılarından ÇED'den farklılaşmaktadır. Çizelge 2 ÇED ve SÇD arasındaki farklılığı göstermektedir.

SÇD Yöntemi

SÇD henüz net bir yöntemi bulunmayan genel bir terimdir. Birkaç ülke SÇD tekniklerini belirleme üzerine çalışmalarda bulunmakla birlikte amaç, araç, teknik ile SÇD süreçlerini belirten uygulama sayısı çok sınırlıdır (CSIR 1996). Bunun yanısıra, SÇD teknik olarak proje düzeyindeki ÇED'den daha zordur. Bu temel nedenlerle SÇD henüz yaygınlaşmamıştır. Ancak bu durum gelecekteki yaygın uygulamalarını engellemeyecektir.

(Bucley 1998).

ABD'nde USHUD (Department of Housing and Urban Development) mekansal (bölgesel) SÇD için bir kılavuz hazırlamıştır. Buna göre plan ve programlar için çevresel değerlendirme aşağıdaki aşamaları kapsamaktadır (Therivel et al 1994) :

- SÇD hazırlamanın gereksinimi ve fizibilitesi
- Sınırların, analiz birimlerinin ve çevresel veri kaynağının saptanması,

- Alternatiflerin saptanması

- Kapsam
- Çevresel analiz
- Etki sentezi ve değerlendirme
- Öneriler

İngiltere'de ise DoE (Department of Environment) politikaların çevresel etkilerinin analizinde kullanmak üzere, aşağıdaki aşamaları kapsayan bir döküman hazırlamıştır.

(Therivel et al 1994)

- Politika konusunun özeti

- Hedefler listesi
- Sınırlamaların

tanımlanması

- Seçeneklerin belirlenmesi
- Yarar ve maliyet belirlenmesi
- Seçeneklerin duyarlılığı
- Öneri seçenek
- Gerekli izleme programının oluşturulması
- Politika değerlendirmesi (karar sonrası)

Avrupa Birliği, 25 Mart 1997'de belirli planlar ve programların çevreye olan etkilerinin değerlendirilmesi üzerine resmi bir öneri yayınlamıştır. Buna göre, hazırlanması öngörülen çevresel durum raporunun aşağıdaki bilgileri kapsamı gerekmektedir :

- a) Plan ya da programın kapsamı ve ana hedefleri;
- b) Plan ya da programın uygulanmasıyla önemli derecede etkilenebilecek çevrenin özellikleri;
- c) Plan ya da programla ilgili var olan çevresel sorunlar;
- d) Plan ya da programla ilgili uluslararası, Avrupa Birliği ve üye ülkeler düzeylerinde var olan çevre koruma hedefleri;
- e) Plan ya da programın uygulanması sonucu ortaya çıkabilecek önemli etkiler;
- f) Plan ya da programın hedeflerini elde etmede olası alternatifler (gelişim tipi ve yer seçimi alternatifleri gibi) ve önerilenin dışında kalan diğer alternatiflerin uygulanmama nedenleri;
- g) Plan ya da programların uygulanmasıyla ortaya çıkabilecek önemli olumsuz etkilerin önlenmesi için öneriler;
- h) Gerekli bilginin elde edilmesinde karşılaşılan güçlükler (teknik yetersizlikler ve deneyim noksanlığı gibi).

SÇD ve Bütüncül Çevre Yönetimi (BÇY)

SÇD en üst stratejik kademelerde, politikalar planlar ve programlar kademelerinde çevresel değerlendirme yapılması nedeniyle, BÇY'nin oluşturulmasında veri kaynağı olması ve BÇY uygulamaları için etkin mekanizma ve gerekli önlemleri sağlaması açıklarından etkin bir çevre yönetim aracıdır. Şahin'e (1998) göre SÇD'nin kıyasal alanlar örneğinde BÇY uygulamalarına sağlayacağı avantajlar aşağıda açıklanmıştır :

SÇD çevre yönetimi planlarının formülasyonu için veri tabanı sağlayacaktır. Bu formülasyon : 1) çevrenin fiziksel, ekonomik ve sosyal özellikleri üzerine bilgilerin derlenmesi, 2) halkın katılımı programının hazırlanması, 3) yönetim sorunlarının değerlendirilmesi, 4) öncelikli sorunların belirlenmesi, 5) yeni

ekonomik kalkınma olanaklarının fizibilite analizi, 6) yeni yönetim seçeneklerinin tanımlanması, 7) zonlama planları ve yasal düzenlemelerin güçlendirilmesi, 8) kurumsal kapasite analizi, 9) politikalar, amaçlar ve projeler için önerilerin geliştirilmesi, 10) bir izleme ve değerlendirme sisteminin tanımlanması, 11) zamanlama programı, 12) iş bölümü konularını kapsamaktadır (Leitmann, 1998).

- Kıyasal alanların sektörel ve mekansal kullanımı ile ilgili politikalar, planlar ve programların geliştirilmesi sırasında ulusal ve bölgesel ölçekte yapılacak çevresel etki değerlendirmeleri, kıyı yönetimi programlarının tutarlı, uygulanabilir ve sürdürülebilir olmasını sağlayacaktır. Böylece bir yandan kıyasal kaynakların aşırı tüketimi önlenirken diğer yandan kıyasal alanlardaki farklı kurumsal yönetim sistemleri arasında dikey ve yatay bütünsellik sağlanabilecektir.

- Kıyasal alanlarla ilgili SÇD kıyı yönetim planlarının uygulanması için gerekli yasal düzenlemeleri ve teşvik araçları (özellikle kıyı fonu gibi ekonomik araçlar) belirleyecektir.

- SÇD merkezi yönetim, yerel otoriteler ve diğer sermaye kaynakları arasında etkin bir iletişim kuracak ve sorumlulukların en ideal biçimde dağılımını ve paylaşımını sağlayabilecektir.

- Kıyasal alanlarda bireysel projeler geliştirilmeden, önceliklerin, yer seçimi alternatiflerin, teknolojik olanakların ve kullanım tiplerinin kümülatif etkilerinin değerlendirilmesini sağlayacaktır.

Aşağıda Şahin ve ark. (1997) tarafından geliştirilen, SÇD'nin kıyasal alanlarda BÇY uygulamaları ile entegrasyonu süreci görülmektedir.

- Politika, plan ya da program gereksiniminin ve içeriğinin saptanması

- SÇD kapsamının belirlenmesi (doğal ve siyasi sınırlar, önemli etkiler, alternatifler)

- Çevresel analiz (çevresel özellikler, ekolojik ağ, koruma ve kullanım talebi, mevcut sorunlar)

- Bütün yönetim kademelerinde var olan hedefler ve sorumlu otoriteler

- Etki değerlendirme (alternatifler, önlemler, yönetim planları ile entegrasyon)

- Rapor sunumu

SÇD Sorumluluğu

Bir SÇD'nin gerçekleştirilmesi için görevlendirmeden kimin sorumlu olacağı sorusu henüz kapsamlı olarak cevaplandırılmamıştır. Stratejik düzeyde, değerlendirme temel olarak merkezi hükümetin sorumluluğundadır ve çoğunlukla görevlendirilmiş danışmanlar tarafından yürütülür. Bir SÇD için gerekli zaman aylar hatta yıllardan bir haftadan daha kısa zaman periyodunu kapsayabilir (CSIR 1996).

İNCELEME

SÇD var olan planlama ve karar verme mekanizmasının yeniden düzenlenmesi için geliştirilmiş bir araç değildir. Aksine, SÇD kaynak kullanımının etkinliği ve sürdürülebilirliği konularını tanımlayan ve değerlendiren bir araç olarak mevcut mekanizmayı tamamlamaktadır. Bu nedenle stratejik düzeyli değerlendirmede gerekli parasal kaynak, var olan planlama ve politika - geliştirme birimlerinden elde edilebilir. Bu kaynaklarda bazı özel durumlar dışında çoğunlukla merkezi yönetimin sorumluluğundadır. Sektörel bazda karayolu, madencilik, endüstri gibi SÇD'ler için ise yerel yönetimler ya da sektörel konsorsiyumlar SÇD'nin finansmanını sağlayabilir.

SÇD'nin Yasallaştırılması

SÇD'nin yasallaştırılmasında gerekli yönetmelik en azından aşağıdaki dört temel konuyu kapsamalıdır :

- SÇD'nin gerekli olup olmayacağını ve zamanını belirlemek için bir eleme aşaması;
- SÇD sürecindeki sorumluluklar ve görevler;
- SÇD'ye farklı grupların katılımı için teknikler;
- Farklı gereksinimler için kullanılacak var olan çevresel değerlendirme ve yönetim araçları.

SONUÇ

SÇD, karar verme sürecinin üst kademelerin oluşturduğu politikalar, planlar ve programların çevre üzerine etkilerini saptama ve değerlendirme için geliştirilmiş bir araç olarak tanımlanabilir.

Proje düzeyindeki ÇED'in yetersizliklerinin üstesinden gelme arayışlarının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda SÇD, çevre yönetimi uygulayıcıları ve karar verici otoritelerin kullandıkları araçların içinde giderek artan öneme sahiptir.

SÇD süreci sorunlar, gereksinimler, olanaklar ve önceliklere göre belirlenir. SÇD'nin karmaşık planlama, politika - geliştirme ve karar verme süreçlerine uyarlanmasına olanak sağlayan bu esneklik, SÇD'nin sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen etkin bir araç olabilmesinde çok önemlidir (CSIR 1996).

SÇD'nin etkin bir çevre yönetimi ve sürdürülebilir kalkınma için yasallaştırılması yönündeki çalışmalar, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, ülkemizde de biran önce başlatılmalıdır.

KAYNAKLAR

1) Buckley, R. 1998. "Strategic Environmental Assessment". Environmental Methods Review :

Retooling Impact Assessment for the New Century, AEPI, pp. 77 - 86, USA.

2) CSIR 1996 "Strategic Environmental Assessment (SE) : A PRIMER". Division of Water, Environment and Forest Technology, CSIR Report ENV/S-RR 96001.

3) Department of Environment Affairs, 1992. "The Integrated Environmental Management Procedure". Government Printer, Pretoria.

4) Glasson et al 1994. "Introduction to Environmental Impact Assessment". UCL Press Limited, UK.

5) Goodland, R. 1998. "Strategic Environmental Assessment". Environmental Methods Review : Retooling Impact Assessment for the New Century, AEPI, pp. 87 - 94, USA.

6) Lee, N. and Walsh, F. 1992. "Strategic Environmental Assessment : An Overview". Project Appraisal, Volume 7, Number 3, pp. 126 - 136.

7) Leitmann, J., 1998. "Options for Managing Protected Areas : Lessons from International Experience". Journal of Environmental Management and Planning, vol. 12, Issue 1, p129, Nordwijk Guidelines 1993.

8) McDonald, G.T. and Brown L. 1995. "Going Beyond Environmental Impact Assessment : Environmental Input to Planning and Design. Environmental Impact Assess. Rev. 15, pp : 483 - 495.

9) Saadler B. and Verheem R. 1996. "Strategic Environmental Assessment". Executive Summary of Interim Report Prepared for IAIA'95, Durban, South Africa.

10) Şahin, Ş. et al 1997. "A Good practice for Coastal Zone Management". Workshop on Problems of Coastal Planning in Developed and Developing Countries, Ege University, department of Landscape Architecture, İzmir.

11) Şahin, Ş. 1998. "Integrating SEA with Coastal Zone Management Practices". The Criton Curi International Symposium on Environmental Management in the Management in the Mediterranean Region, Boğaziçi University, pp. 191 - 199, Antalya.

12) Therivel, R. et al 1995. "Environmental Appraisal of Development Plans in Practice". Built Environment, Vol 20, No 4, 1994, pp. 321 - 331.

**ZİRAAT DÜNYASI DERGİSİNE
ABONE KAMPANYASINA KATIL**